

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

HUMOR V INTENCIONÁLNÍ PRÓZE MILOŠE KRATOCHVÍLA
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Barbora Tvarohová

Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Novotný

Plzeň, 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 27. června 2019

.....
Barbora Tvarohová

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Jiřímu Novotnému za odborné vedení, cenné rady, věcné připomínky a vstřícný přístup při zpracování mé bakalářské práce.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINAL ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.

Obsah

ÚVOD.....	2
1 STRUČNÁ BIOGRAFIE.....	3
1.1 Rozhovor s autorem.....	4
2 HUMOR.....	9
3 PODOBY HUMORU VE VYBRANÝCH AUTOROVÝCH PRÓZÁCH.....	10
3.1 Už sněží, už chumelí aneb Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my.....	10
3.2 Rybáři a hasrmani – Veselé příběhy docela obyčejné vodnické rodiny.....	12
3.3 Strašibraši aneb Tajemství věže v Kamsehrabech.....	14
3.4 Pachatelé dobrých skutků.....	17
3.4.1 Puntíkáři.....	21
3.4.2 Duchaři.....	23
3.5 Prázdniny blbce číslo 13 – Jak jsme zachraňovali svět.....	24
3.6 Zajatci stříbrného slunce.....	28
4 DĚTSKÉ ČTENÁŘSTVÍ.....	31
4.1 Doporučené textové sekvence pro četbu na ZŠ.....	32
ZÁVĚR.....	33
RESUMÉ.....	34
POUŽITÁ LITERATURA.....	35
Primární literatura.....	35
Sekundární literatura.....	35
Internetové zdroje.....	36

ÚVOD

Musím říci, že by mě asi nenapadlo se v bakalářské práci věnovat intencionální próze, dlouho jsem rozvažovala, jakou problematiku bych měla zvolit. Když jsem si později pročítala navržená témata, toto mě velmi zaujalo a rozhodla jsem se jít touto cestou. Myslím si, že v dnešní době počítačů děti čím dál tím méně čtou, což je obrovská škoda, a domnívám se, že správnou motivací ve škole by se to dalo změnit.

V mé práci se tedy budu zabývat tvorbou českého spisovatele Miloše Kratochvíla, která je určena primárně dětem. Autor má na svém kontě i některá díla pro dospělé, ale nyní se již dlouhou dobu orientuje výhradně na dětského čtenáře. Jeho knížky mají mnoho společných rysů a jedním z nich, nebojím se říci nejvýraznějším, je humor, který je velmi specifický. A právě touto složkou jeho tvorby se budu zabývat nejvíce.

Zaměřím se především na práci s primárními prameny, s textem budu pracovat tak, že se inspiřuji jednotlivými pasážemi, které by se daly využít pro práci na základní škole. S vybranou tematikou bude možné dále pracovat v navazujícím studiu a navrhnout didaktické aplikace.

V první části se budu věnovat autorovi, kromě uvedení stručné biografie jsem se rozhodla zařadit i krátký rozhovor s Milošem Kratochvílem. Spojila jsem se s ním pomocí e-mailu a zeptala se na pár otázek, které mě při četbě jeho knih a životopisu napadly. Autor byl velmi vstřícný a téměř obratem mi na mé dotazy upřímně odpověděl.

V další části se zamyslím nad tím, co humor znamená pro mě, a následně se zaměřím na vybrané autorovy prózy, které rozeberu. Především charakterizují použitý humor a dále se budu zabývat typy postav, které jsou často zdrojem komiky.

V závěru bych ráda krátce nastínila problematiku dětského čtenářství a pokusila se na základě získaných poznatků doporučit textové sekvence pro žáky základních škol, aby odpovídaly jejich věku a zájmu. Zároveň si položím otázku, které knihy jsou skutečně určeny dětskému čtenáři a které by naopak měli dětem dospělí předčítat.

1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Spisovatel, scenárista a básník Miloš Kratochvíl se narodil 6. ledna 1948 v Praze. Už od dětství měl zálibu v knížkách, jejichž četbou si krátil dlouhé chvíle v těžkých obdobích, kdy kvůli astmatickým potížím nemohl chodit do školy. Po dokončení střední průmyslové školy potravinářské technologie začal studovat žurnalistiku na Filosofické fakultě UK, studium ale nedokončil.¹

Začal se živit psaním písňových textů a působil jako sportovní redaktor v týdeníku Stadion. Z redakce odešel v roce 1979 po vydání svého prvního prozaického díla *Svědék v bílé tmě*, protože zatoužil psát také o něčem jiném než jen o sportu. Stal se tedy spisovatelem a následně i scenáristou z povolání, a to pro děti i dospělé.²

Jak jsem již zmínila výše, k literatuře měl Miloš Kratochvíl blízko již od útlého věku a nikdy na ni nezanevřel. Už v sedmnácti letech začal časopisecky publikovat své verše, povídky a fejetony. Jeho básničky vycházely i v dětských časopisech *Mateřídouška* a *Sluníčko*, kde se těšily velké oblibě u malých čtenářů. Oblíbenými se staly i jeho televizní pohádky, kterých má na kontě opravdu hodně, některé z nich byly uvedeny i divadelně, např. *A co ten ruksak, králi?* nebo *Taneček přes dvě pekla*.³

Ačkoliv je autor známý především svou tvorbou pro děti, která u něj začala převažovat v 90. letech 20. století a od určité chvíle se zaměřil už výhradně na ni, je třeba zmínit, že vydal také tři soubory povídek a napsal několik scénářů určených pro dospělé čtenáře a diváky. V televizních inscenacích se nebál poukázat na *ve své době průkopnická témata jako drogová závislost (Konkurs na chlapa, 1984, režie Jana Semschová)* či *týrání dětí (dvoudílná inscenace Přes padací mosty, 1991, režie Jana Semschová)*.⁴

V jeho tvorbě pro děti je znát odkaz jeho oblíbeného spisovatele a ilustrátora Josefa Lada, kterému dokonce věnoval svou knihu *Rybáři a hastrmani* (2006). Podobně jako to dělal Lada, zabývá se strašidelné postavy krutosti a přisuzuje jim lidské vlastnosti. Zápornými postavami jsou mnohdy sami lidé, ale ani ti nejsou zlí, pouze hloupí, nebo namyšlení a většinou dojdou k nápravě. Užívá laskavého humoru a vždy do knížky vnese

1 <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/65249-milos-kratochvil.html>

2 <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/65249-milos-kratochvil.html>

3 https://www.citarny.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=466:kratochvil-milo&catid=28:esko-spisovatele

4 ŠUBRTOVÁ, Milena a MIROSLAV CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012, s. 224-225.

nějaké ponaučení pro dětského čtenáře.⁵

V roce 2008 poprvé spatřil světlo světa večerníček *Čaroděj z nafukovacího stromu*, ke kterému Miloš Kratochvíl napsal scénář, malí diváci tak mohli ve třinácti dílech sledovat příhody dobrosrdečného čaroděje Honzuly, který žije v Halounském lese.⁶

Své knihy publikuje v řadě českých nakladatelství a některá díla vyšla i v nových vydáních.⁷ Od roku 2009 spolupracuje s ilustrátorkou a výtvarnicí Markétou Vydrovou, která dala vizuální podobu už několika jeho knihám.⁸ Jak sama uvádí, má ráda nadsázku, fantazii, hravost a vtip⁹, což mají dle mého názoru s panem Kratochvílem společné.

Kompletní seznam autorovy tvorby a výčet řady ocenění je k nalezení přímo na internetových stránkách Miloše Kratochvíla: www.milos-kratochvil.estranky.cz.

1.1 Rozhovor s autorem¹⁰

1. Chtěl jste být spisovatelem už v dětském věku?

*Od dětství jsem hodně četl. Na knížkách se mi líbil nejen příběh, ale čím dál víc jsem obdivoval, jak někteří spisovatelé dovedou krásně poskládat slova. To jsem si chtěl taky zkusit. V šestnácti mi otiskli první básničky, četli mi je v poetických pořadech Československého rozhlasu a já se postupně učil hezky skládat slova i do dalších žánrů.. Mám dost oblíbených knih, ale ty zásadní, které mě ovlivnily, umím i dnes vyjmenovat. Holanova sbírka *Na sotnách* mě nasměrovala k poezii, *Kolébka a Jatka číslo 5* Kurta Vonneguta ke sci-fi, *Ladovi Bubáci a hastrmani* a film *Hrátky s čertem* k veselým pohádkám a *Bohumil Hrabal* mi ukázal cestu k laskavosti.*

5 <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/65249-milos-kratochvil.html>

6 <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1100254674-carodej-z-nafukovaciho-stromu/206552116070010/>

7 https://www.citarny.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=466:kratochvil-milo&catid=28:esko-spisovatele

8 <https://www.citarny.cz/index.php/knihy-lide/autori-a-knihy/spisovatele-a-detske-knihy/milo-kratochvil-marketa-vydrova-male-povidani-o-tom-e-kdy-se-chce-vechno-jde>

9 <http://www.ilustrace-marketa-vydrova.estranky.cz/>

10 Čerpáno ze soukromé korespondence s autorem. S Milošem Kratochvílem jsem se spojila pomocí e-mailu a požádala ho, zda by mi nemohl odpovédět na pár otázek. Autor mi vyšel vstříc a téměř obratem mi zaslal své odpovědi.

2. V knize *Rybáři a hastrmani* se objevuje postava spisovatele Mejly, přisoudil jste mu nějaké autobiografické rysy?

*Ano, spisovatel Mejla jsem já. Rybář, který u řek obdivuje krásu a věří na hodné vodníky, co se o řeky starají, a přežívají od dob Ladových Bubáků a hastrmanů jenom v českých řekách. Panu Ladovi jsem také tu knížku věnoval. Snažil jsem se, aby *Rybáři a hastrmani* přinesli čtenářům pohodu a radost a učili je u řek pokoře.*

3. Když jste začal psát *Pachatele dobrých skutků*, měl jste v plánu pentalogii, nebo tento nápad přišel až později?

*V nakladatelství Mladá fronta jsme se domluvili, že *Pachatelé* budou mít více dílů. Chtěli jsme zkusit, jestli v době, kdy jsou knihkupectví plná knížek o netvorech, skřetech, dracích, čarujících dětech, děsech podsvětí atd. zaujme čtenáře příběh kluků, co žádnou čarovnou schopnost nemají, a jejich největšími dary jsou fantazie a kamarádství. První díl – *Puntíkáři* – měl úspěch. Hned jsem začal psát druhý díl *Duchaři* a na nějakém předávání cen jsem plácnul, že budou *Pachatelé dobrých skutků* pentalogií. V euforii jsem dokonce řekl i jak se budou třetí, čtvrtý a pátý díl jmenovat.*

Pak už byly kostky vrženy, ale mně se to psalo báječně, vrátil jsem se tím do klukovských let a navíc jsem tam měl z prvních dílů asi nejlíp exponované figury dospělých – táta reklamní kreativec, teta psychiatricka, hajný. Moc dobře se mi s nimi vymýšlela legrace na vážná témata.

4. Nosíte nyní v hlavě nějaký další námět na knihu?

*Příští rok mi vyjdou básničky *Proč nehraje King Kong ping-pong* a jestli ještě něco dalšího napíšu, kdo ví? Po sedmdesátce se už nápady tak snadno nerodí, limituje mě i proměna dnešního dětského světa nejen od toho, v němž jsem vyrůstal já, ale i mé dcery. Navíc mám za sebou boj s leukémií, ten mi vzal hodně humoru, a smutnou knížku psát nechci...*

5. Nepřemýšlíte někdy nad tím, že byste se vrátil k psaní pro dospělé?

*Ne. Pro dospělé už psát nechci. Tuhle kapitolu jsem uzavřel před třiceti lety. Tehdy jsem napsal pro televizi dvě dvoudílná sociální dramata *Zatmění všech sluncí* a *Kdo ví, kdy začne svítat* a hned na to *Přes padací mosty*. „Mosty“ byly o týraných malých dětech a když jsem to dopsal, nervově jsem se zhroutil. Sedmnáct let jsem sám nevyšel z domu. Měl jsem opravdu příšerné stavy a kromě řady doktorů mě léčilo jen psaní pro děti. Vymýšlení kupodivu veselých básniček, příběhů a televizních pohádek. Tehdy jsem ztratil sílu otevřít v sobě konflikt, který ať už filmový nebo knižní příběh pro dospělé potřebuje. Léčil jsem se laskavým psaním... O nic jiného se už pokoušet nebudu. Myslím, že jsem za svou lásku k „hezkému skládání slov“ zaplatil svým zdravím víc než dost...*

Když jsem přemýšlela, na co se autora zeptat, napadly mě i další otázky, na ně jsem ale našla odpovědi v diplomové práci na podobné téma z roku 2016.¹¹ Rozhodla jsem se tedy neobtěžovat autora otázkami, na které už odpovídal, ale použít odpovědi již vyřčené. Níže citované odpovědi autora nereagují přímo na mé otázky, které uvádím, ale na otázky velmi podobné, nebo téměř totožné.

1. Jaký byl prvotní impuls pro Vaše rozhodnutí začít psát pro děti?

*Po roce 1968 mi bylo jasné, že se psaním básniček a textů k písničkám neuživím, že na vydání knížky (pokud nejste zasloužilý člen svazu spisovatelů) se čeká pět let a ani potom není honorář na obživu, tak jsem se stal sportovním redaktorem. Ke sportu jsem měl blízko a spisovatel Ota Pavel mi sehnal místo v *Obraně lidu*, kde byl jeho bratr Jirka šéfem sportovní rubriky. Po dvou letech jsem přešel do týdeníku *Stadión* a jako známý reportér jsem dostal nabídku z dětské redakce Čs. televize napsat cyklus pro děti o některých sportech. Žánrově to bylo na rozmezí naučného a hraného pořadu. Hned po realizaci mi dramaturgie redakce nabídla, abych zkusil napsat pohádku. Jednou z mých prvních byl dodnes hodně reprízovaný *Taneček přes dvě pekla*. Psal jsem ho pro své dvě malé dcery jako omluvu za to,*

¹¹ JURČOVÁ, Petra. *Vybrané prózy Miloše Kratochvíla na 1. stupni ZŠ*. Diplomová práce. Plzeň: Fakulta pedagogická ZČU, 2016.

že jsem jim nikdy pohádky nečetl, protože jsem byl jako reportér pořád někde na cestách.

Dodnes jsem napsal "velkých" televizních pohádek asi 25. Ale nepsal jsem scénáře jen pro děti, střídavě i dramata a komedie pro dospělé. Kolik jsem napsal písniček do pohádek jiných autorů nebo kratších scénářů do pásem jako Jů a Hele, Kouzelná školka atd. to nedokážu ani odhadnout. V roce 1980 jsem odešel na volnou nohu, protože se práce ve Stadiónu s psaním pro ČST nedala stihnout. A nebylo to ani nutné, televize na rozdíl od knížek psavce uživí.¹²

2. Inspiroval jste se při psaní *Pachatelů dobrých skutků* příhodami z Vašeho dětství?

Nikoho konkrétního z kamarádů jsem si ale jako předlohu pro Fildu a Piskoře nevybral. Nebo lepší je říct: nikoho a všechny, protože tím hlavním, co jsem použil, byly vztahy mezi námi, způsob kamarádění. Neuvěřitelná shoda, i když mezi nejstarším a nejmladším byl šestiletý rozdíl. Každý den jsme něco vymýšleli, často to byly věci, z nichž rodiče šleli, ale v jádru jsme byli pachateli dobrých skutků. Jen dva příklady, jako důkaz:

Naučili jsme psího nalezence Rexáka, stopovat, abychom chytli zloděje, co vykrádali na osadě nad vsí chaty, a místo toho tehdejší příslušníci VB vystopovali nás a chtěli ty vloupačky hodit na nás.

Nebo když Kódl uvažoval, že bude námořníkem, provrtali jsme u rybářské pramice jeho táty sedačky, připevnili stěžeň a plachtu a když byl pořádný vítr, vypluli jsme na Berounku. Jenže fičelo tak, že nás to nahnalo na skálu nad jezem, loď se rozštípla a my v té bouřce ztroskotali.

Jasně, že jsme za tyhle akce nedostali od rodičů čokoládu. Ale jak jinak bychom poznali, že se policajti někdy pletou, že to není se spravedlností jednoduché, nebo že se Kódl na námořníka nehodí?

*Já jsem v *Pachatelích Piskořův táta*. Ten, co má ke klukům z dospělých nejbliž, fandí jim a je mu líto, že už taky není kluk, aby mohl s Fildou a Piskořem všechno prožívat.¹³*

12 JURČOVÁ, 2016, s. 8-9.

13 JURČOVÁ, 2016, s. 13-14.

3. Vaše knížka *Zajatci stříbrného slunce* se výrazně liší od ostatních Vašich knih pro děti. Co Vás vedlo k tomuto tématu?

Zděšení z toho, jaké hry hraje můj osmiletý vnuk a jeho spolužáci. Hrůza, že jsou počítačovými hrami tak vtaženi do virtuálního světa, že ho v prožitcích často staví výš, než realitu a neváhají v něm k dosažení svých cílů bez váhání používat bezohlednost, násilí, loupeže i zabíjení. Jsem přesvědčený, že se jim agresivita – v počítačové hře posvěcená úspěchem a vítězstvím – bude přenášet do reálného života a to je děs.

Snažil jsem se knížkou čtenářům ukázat, že násilí a vraždy ve virtuálním světě jsou taky násilím a vraždami, když jsme virtuální svět přijali a vstoupili do něj.¹⁴

14 JURČOVÁ, 2016, s. 14.

2 HUMOR

Tématikou komiky a humoru se zabývají různí autoři, například Vladimír Borecký ve své knize *Teorie komiky* či Josef Václav Bečka ve svých článcích *Komika a humor v jazyce*, které vyšly v roce 1946 v časopise *Naše řeč*. Já bych se ale v této kapitole chtěla spíše zamyslet nad tím, co znamená humor pro mě, jaký význam má v mém životě a jaká je jeho role ve škole a v literatuře pro děti.

Humor vnímám jako nepostradatelnou složku lidského života, která spolu s dalšími důležitými prvky umožňuje, abychom život prožili a ne jen přežili. Existují různé typy lidí, pro některé je humor každodenní záležitostí, nebo dokonce v přeneseném smyslu povoláním, pro některé jen občasným rozptýlením. Zřejmě jsou mezi námi i jedinci, pro které je humor nepodstatný a smysl pro něj již dávno zapomenutý, domnívám se ale, že takových není mnoho. Humor je velmi mocný, dokáže nám velmi rychle vykouzlit úsměv na tváři, někdy nás dokonce donutí propuknout v jen těžko ovladatelný smích, a zároveň s jeho pomocí lze odlehčit různé vypjaté či trapné situace.

Považuji se za člověka se smyslem pro humor, který se vždy rád od srdce zasměje. Nejsem sice z těch, kteří dokáží na každou situaci pohotově a vtipně zareagovat, čehož občas lituji, nicméně jsem vděčným recipientem humoru.

Jako budoucí pedagog se přirozeně zamýšlím nad otázkou, zda humor patří do školy, a bez dlouhého váhání si odpovídám – ano, patří! Podle vlastních zkušeností ze základní, střední, ale i vysoké školy mohu říci, že učitel se smyslem pro humor si vždycky snáz získal náš respekt a pozornost než učitel vážný, který se nikdy nezasmál. Zároveň je humor dobrým pomocníkem při výkladu, pokud učitel do své přednášky občas vhodně zařadí drobnou humornou vsuvku, nebo dokáže-li o tématu hovořit odlehčeně s určitou mírou nadsázky a zároveň sdělit vše podstatné, získá si o poznání více posluchačů, než jeho kolega, který monotónně vykládá pouhá holá fakta.

Co se týče humoru v dětské literatuře, jsem toho názoru, že pokud je správně zvolen jeho typ, mohl by být součástí motivace malých čtenářů. Každé dítě se rádo směje, dokáže se smát všemu, často má sice problém udělat si legraci samo ze sebe, ale řekla bych, že se stoupajícím věkem se toto většinou zlepší. V knížkách Miloše Kratochvíla jsou nejčastěji obětmi komiky dospělí, což dětský čtenář přijme s nadšením.

3 PODOBY HUMORU VE VYBRANÝCH AUTOROVÝCH PRÓZÁCH

3.1 Už sněží, už chumelí aneb Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my

Poprvé kniha vyšla v roce 2000 pod výše zmíněným názvem s krásnými ilustracemi Josefa Palečka. Pro velký úspěch byla vydána znovu o deset let později pod názvem *Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my* a ilustrovala ji Markéta Vydrová.

Knížkou nás provází malý Dušan, který nám vypráví o tom, jak vnímá a prožívá čas adventní a vánoční. Popisuje různé rodinné tradice a zvyky, které v tomto čase s rodiči a sestrou dodržují. Zároveň vypráví i různé příhody, které zažívá s kamarády či sousedy, protože jak sám říká: *Prosinec je měsíc, kdy se pořád něco děje. Někdy se třeba půl roku nestane nic, ale v prosinci to jde jedno za druhým.*¹⁵ Dušan má malou sestru Báru, která je velmi zvědavá, a on jí tak často vysvětluje, jak různé zvyky fungují a podobně.

Primárně je toto čtení určeno pro malé čtenáře, ale myslím si, že dospělým může být inspirací, jak odpovědět na ošemetné dětské otázky týkající se Ježíška, či Mikuláše. Zároveň si myslím, že by měla být tato knížka dítěti předčítána, podobný názor mám i u několika dalších autorových knih, ale u této je to dle mého mínění obzvlášť důležité. Právě kvůli výše zmíněným ošemetným otázkám by měl být rodič přinejmenším nablízku, aby mohl dítěti některé myšlenky obsažené v knížce dovysvětlit.

Humoru je v tomto díle skutečně pozeňaně a to nejen pro děti, při čtení narazíme na spoustu skryté komiky, kterou postřehnou jen dospělí. Například, když ke Kadlečíkům přijde Mikuláš s čertem a Dušanův strýc skočí čertovi na záda, aby dětem dokázal, že hodného člověka čert do pekla neodnese. Pro dospělého se tato situace stává komičtější, protože si uvědomuje, že pod maskou čerta se schovává člověk, a soucítí s ním. Dalším příkladem může být situace, kdy děti píší dopis pro Ježíška: *Milý Ježíšku, ty určitě víš, co chci, tak mi to, prosím tě, přines.*¹⁶ Když tuto větu bude číst rodič, určitě se bude smát, jak šalamounsky to děti vymyslely, ale zároveň bude doufat, že jeho potomci nebudou mít podobný nápad.

Kromě hlavního dětského hrdiny je nejvýraznější postavou soused pan Vrána, ten zde představuje jakéhosi „blázna“, kterého v různých podobách nalezneme ve většině

15 KRATOCHVÍL, Miloš. *Už sněží, už chumelí, aneb, Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my*. Praha: Amulet, 2000. Bajaja. s. 16.

16 KRATOCHVÍL, 2000, s. 46.

intencionálních próz Miloše Kratochvíla. Pan Vrána má samé bláznivé nápady, například když se snaží ze sněhu vymodelovat sochu své ženy, aby udělal radost jejich malému vnukovi Matýskovi. V průběhu stavby přijde Dušanova sestra Bára: „*Jé, pane Vrána, vy jste udělal ze sněhu krásnýho ledního medvěda! Ten se bude Matýskovi líbit! Že se vám taky líbí?*“ *zeptala se paní Vránové, protože si myslela, že tam paní Vránová stojí jen tak, aby se podívala, a nehýbá se, protože je užaslá.*¹⁷ Tato scéna je krásným příkladem autorova laskavého humoru, který vznikl pouhou dětskou upřímností. Co se týče pana Vrány, v mnohých případech by se dalo říci, že se chová jako dítě, třeba když na Štědrý den natře jejich prase Gustíka zlatou barvou na jmelí, aby Matýsek viděl zlaté prasátko. Dalo by se tedy říci, že ze všech dospělých postav má pan Vrána k dětskému čtenáři asi nejblíže, nicméně nelze najisto říci, že by rozuměl dětskému světu, protože v knížce nedojde k žádné přímé konfrontaci s ním, dá se to ale předpokládat.

Dospělým, který naopak dětskému světu nerozumí vůbec, je paní učitelka. Ta právě v onom magickém období adventu zadá dětem, aby napsaly popis nádraží. Tento fakt je pro dětského čtenáře, ale i pro spoustu dospělých, absolutně nepochopitelný. Jak se mají děti v tomto období, kdy přemýšlí nad Mikulášem, Ježíškem, koulováním a stavěním sněhuláků, soustředit na psaní popisu něčeho tak obyčejného a v tu chvíli nepodstatného, jako je nádraží. Ostatní dospělé postavy stojí na pomyslném pomezí, na své dětství už trochu pozapomněly a některé nápady dětí nebo Pana Vrány se jim zdají nesmyslné. Na druhou stranu se snaží být chápaví a vycházet dětem vstříc. Dokonce i paní Vránová se snaží najít pro manžela pochopení, avšak jeho poslední bláznivý čin už snáší těžce: *Paní Vránová padla na kolena a sepjala ruce... „Pane Bože, ať už ten můj blázen dostane konečně rozum...!“*¹⁸ V této situaci se setkáváme s komikou, která bude nejspíš nejmenšímu čtenáři (posluchači) skryta, a to opět ze strany upřímně vystrašené Bány: „*Mami,“ chytla Barča maminku za sukni a měla slzy na krajíčku. „Já nejedla jenom vánočku, ale tajně i čokoládu a šunku. A taky to prasátko vidím. Mám se taky modlit?*“¹⁹

Jazyk je z velké části spisovný, občas se objevují nespisovné výrazy v přímé řeči, které dodávají na autentičnosti a přibližují text dětem.

17 KRATOCHVÍL, 2000, s. 15.

18 KRATOCHVÍL, 2000, s. 88.

19 KRATOCHVÍL, 2000, s. 88.

3.2 Rybáři a hastrmani – Veselé příběhy docela obyčejné vodnické rodiny

Již název knihy nám evokuje Ladovy *Bubáky a hastrmany*, což není pouhá náhoda, autor se ve své intencionální próze inspiruje tvorbou Josefa Lady, a tato knížka je mu dokonce věnována.

Hlavním hrdinou této prózy je vodnický chlapec Dušan, který je sice zelený a žije pod vodou, ale jinak je úplně stejný jako každý jiný kluk v jeho věku a řeší i podobné problémy. Dušanův otec vodník Áda Zeleňák má rád svůj klid, miluje řeku a často chodí rozmlouvat s rybáři. Jeho žena Boženka je starostlivá a zároveň rozumná manželka i matka. Dušanův vztah s rodiči je láskyplný, občas dochází k neshodám jako v každé rodině, ale vždy se nakonec vše vyřeší. Dušanovým rodičům jde především o jeho dobro a snaží se z něj vychovat pořádného vodníka. Zatímco Boženka nahlíží na věci spíše s rozumem, Áda se nechává unést city, protože je v něm stále část klukovské duše.

První postavou, která se v knížce objeví, je pan spisovatel Mejla, který se přestěhoval na venkov, aby měl klid na psaní svého sci-fi románu. Hned v první kapitole *Chlapíček v kloboučku AHOJ* se setkává s celou vodnickou rodinou, nejprve nechce věřit vlastním očím, že vidí skutečné vodníky, a padá do mdlob. Nakonec se ale vzpamatuje a rozhodne se, že místo o robotech napíše o rybářích, vodnících a řece. Brzy se spřátelí s ostatními rybáři, Ádou Zeleňákem, ale hlavně s Dušanem. Pan Mejla rozumí dětskému světu, a proto se snaží malému vodníčkovi vycházet vstříc a pomáhat mu. Například přijde s nápadem, aby u něj doma Dušan choval papouška a cizokrajné rybky v akváriu, vodníček se mu totiž svěřil, že u nich v řece je mít nemůže, ale moc by si je přál.

Další velmi výraznou postavou je porybný Vilém Zdrhal, ten je jediným dospělým v knize, který vůbec nerozumí dětskému světu, ale nejen to, Zdrhal nerozumí světu obecně. Představuje blázna, který lpí pouze na svých pravidlech a není schopen normální sociální interakce. *Toužil kontrolovat všechno, co se kontrolovat dá. Začal jako revizor na dráze, ale postupně stihl kontrolovat jízdenky i v autobusech, tramvajích, v metru, o dovolené pomáhal celníkům na letišti a hraničních přechodech, kontroloval lístky v pěti kinech, třech divadlech, stal se inspektorem pro kontrolu pěší dopravy v Davli – a také porybným..*^{20 21}

20 KRATOCHVÍL, Miloš. *Rybáři a hastrmani: veselé příběhy docela obyčejné vodnické rodiny*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2006, s. 12.

21 Tato pasáž textu je pěknou hyperbolizací lidské závislosti či posedlosti. Autor tak dociluje určité míry komična.

Právě v souvislosti s porybným Zdrhalem vzniká nejvíce komických situací. Příkladem může být scéna, kdy Zdrhal obviní Dušana z pylačení, protože chtěl chytit rybu do ruky, což je podle řádů nepřipustné, přípustný je pouze lov na udici. „*A zákony musí platit pro všechny stejně!*“²² A pokračuje: „*Postarám se, aby i vodníci směli chytat ryby jenom na udici.*“²³ Tomu se musí Áda Zeleňák upřímně zasmát: „*Zkoušel jste někdy sedět pod vodou a nahazovat splávek nahoru na hladinu?*“²⁴ Toto dohadování ještě chvíli pokračuje a scéna vrcholí tím, že Zdrhalovi spadne jeho zápisník ve tvaru kapra do řeky a on se začne u Zeleňáků dovolávat pomoci, aby mu notes vylovili. *Dušan s potěšením sledoval, jak se notýsek ve tvaru rybiho těla s nalepeným stříbrným očkem dostává blíž a blíž k proudu: „Já vidím jenom nějakou rybu.“ „O tu jde! Chyťte ji!“ ječel porybný a pak se rozpálil. „Já vám to úředně nařizuju!“ Áda Zeleňák jen pokrčil rameny. „Ryby je dovoleno lovit pouze a jenom udicí, jak jste nám před chvílí vysvětlil. Jdeme, Dušane.“*²⁵ V podobném duchu probíhá většina humorných scén, ve kterých je hlavním aktérem Vilém Zdrhal. Porybný pochopitelně z žádné nevychází příliš dobře.

Velmi důležitým bodem knihy je, když porybný Zdrhal prozře a ze šílence a problémisty se nakonec stane rozumný člověk. Avšak k této konverzi nedojde jen tak, z ničeho nic. V kapitole *Žralok!* připevní Ádův bratranec Oskar gumovou žraločí ploutev na sumce, aby odradil každého, kdo by se chtěl jít do řeky vykoupat. Oskar má totiž dohlížet na to, aby se ve vodě nikdo neutopil, jenže je líný a pohodlný, a tak vymyslí tento podvod se žralokem, aby si do vody nikdo netroufl a on nemusel hlídat. V následující kapitole se k Oskarově nelibosti Vilém Zdrhal rozhodne zachránit řeku, vrhne se tedy do vody, aby žraloka zneškodnil. Jenže neumí plavat a začne se topit, z vody ho naštěstí včas vytáhne Áda Zeleňák. Když se Zdrhal probere utkvějí mu v hlavě Zeleňákova slova směřovaná k Oskarovi. „*Posláním je hlídat, sloužit, starat se... a chránit.*“²⁶ Právě tato záchrana a tato slova přimějí Zdrhala k určité sebereflexi a zamyšlení. Následně složí rybářské zkoušky, aby mohl také chytat ryby a spřátelí se s ostatními rybáři. Dozvídáme se, že jako dítě mu často ubližovali silnější kluci, a proto se rozhodl stát se revizorem a porybným, aby si každý nemyslel, že si může vše dovolit. Zjistíme tedy, že v jádru je to dobrý člověk, ale křivda z dětství ho poznamenala.

22 KRATOCHVÍL, 2006, s. 11.

23 KRATOCHVÍL, 2006, s. 12.

24 KRATOCHVÍL, 2006, s. 12.

25 KRATOCHVÍL, 2006, s. 12.

26 KRATOCHVÍL, 2006, s. 78.

Poměrně komickou postavou je již zmíněný Ádův bratranec Oskar, který představuje flákače a podvodníka. Pro své pohodlí zanevře na poctivé vodnické řemeslo a stane se v podstatě šaškem u bazénu zbohatlíků, kde sedí na gumové vrbě a předvádí taškařice jejich přátelům.

Kromě komických situací se Zdrhalem najdeme v knize spoustu slovního humoru a různých hříček hlavně ve spojitosti s vodníky. Autor užívá výrazy jako *omyvací pokoj* či *vodoběžka*. Dále pracuje se slovními spojeními jako *vyšší rosny bod*, který u vodníků představuje něco jako zvýšenou teplotu u lidí, nebo *suchý pláč*.

3.3 Strašibraši aneb Tajemství věže v Kamsehrabech

Knížka vypráví příhody dvou strašidel v jednom malém, poklidném městě, spojuje tak běžný svět se světem pohádkových stvoření. Jak je pro Miloše Kratochvíla typické, strašidla zde nejsou zlá, jejich úkolem je strašit spravedlivě jen ty, kteří si to zaslouží, aby se poučili a napravili. Ačkoliv se jedná o bytosti nadpřirozené, mají s lidmi hodně společného, prožívají lidské emoce a ani vzhledem se příliš neliší. Jsou tedy velmi blízko dětskému čtenáři.

Strašibraši jsou žáci ve škole strašidel na hradě Hromštejně, kde se učí, jak správně strašit, což všechny baví, kromě dvou. Bafovi a Bubovi se nelíbí někoho strašit, ale nemají na výběr, když se narodili jako strašidla. Jednoho dne se Baf a Bubu nechají ostatními kamarády vystřelit ohiprutem pryč, aby utekli před očekávaným hněvem jejich učitele, který byl jejich vinou, avšak nechtěně, omráčen. Přistanou v Kamsehrabech, což je dle slov autora *barevné, čisté městečko s krásnou, trochu tajemnou věží*.²⁷ Právě na této věži, kde se strašidličtí kluci usídlí, je najde děda Tenkrát, který se o věž stará. Baf a Bubu si myslí, že mají vyhráno: „*Tady budeme mít klid. Tady se možná ani strašit nesmí! Sem by se to snad ani nehodilo!*“²⁸ Avšak děda Tenkrát je brzy vyvede z omylu. Už mnoho let totiž čeká, až se ve věži objeví nějaké strašidlo, tajemná bytost, nebo dokonce Duch Arcipán, o kterém se dočetl na kousku starého papíru, který ve věži našel. Nevěřil, že by věž nechal postavit nějaký cukrář, aby v ní nechával odležet perník, jak tvrdí paní Jouzová. Doufal, že jednoho dne všem dokáže, že Kamsehrabská věž skrývá různá tajemství, tak jako slavné hrady.

27 <http://www.ilustrace-marketa-vydrova.estranky.cz/clanky/strasibrasi-aneb-tajemstvi-veze-v-kamsehrabech.html>

28 KRATOCHVÍL, Miloš. *Strašibraši, aneb, Tajemství věže v Kamsehrabech*. Praha: Mladá fronta, 2010, s. 21.

Když tedy na věži našel dva strašikluky, zaradoval se a hned zavelel: „*Když jste strašidla, tak budete strašit! Čtyřicet let čekám, až se ve věži objeví nějaké strašidlo!*“²⁹ Baf a Bubu nejprve protestují, ale v městečku se jim opravdu moc líbí a navíc se spřátelí s Monikou – vnučkou dědy Tenkráta, takže se nakonec rozhodnou na strašení přistoupit. Jejich strašení ale nedopadne vůbec dobře, protože ve škole nedávali pozor a nedokázali vystrašit ani myš. Strašibraši se tedy rozhodnou, že se vrátí na Hromštejn, aby dokončili školu a naučili se správně strašit, protože *každé postrašení by mělo mít svůj důvod, rozumný začátek a dobrý konec.*³⁰ Ve škole je přivítá jejich strašmistr Uí a to nečekaně vřele. Je rád, že se někdo zajímá o jeho výuku, protože ostatní strašibraši zanevřeli na pořádné strašení a malují si, jak udělají kariéru ve filmu a podobně, takže při hodině nedávají vůbec pozor. Když strašmistr zjistí, že se Bubovi a Bafovi stýská po Kamsehrabech a chtěli by se co nejdříve vrátit, rozhodne se, že jim dá Knihu strašení, ve které najdou vše, co ke správnému strašení potřebují. Strašibraši se tak mohou vrátit na věž za dědou Tenkrátem a Monikou. Po svém návratu se snaží za pomoci Moniky a jejího kamaráda Metelíka spravedlivě strašit, ale ne vždy se jim to povede, zažívají tak spoustu příhod. Nakonec se ale strašit naučí, a podaří se jim napravit i protivnou paní Jouzovou, která nemá ráda místní věž, a udobřit ji s dědou Tenkrátem.

Hlavními motivy knihy jsou strach a strašení, strašibraši i my čtenáři si klademe otázky, zda jsou tyto dvě věci k něčemu dobré a postupně získáváme odpovědi. Strach v různých podobách a míře má každý z nás a mnohdy si říkáme, že je nám na obtíž, a chtěli bychom se ho zbavit. V kapitole *Strašně moc pytlů* děti na radu Moniky s Metelíkem našeptají všechny své strachy do pytlů, aby se jich zbavily, druhý den se ale nestačí divit. Děti, které už nemají z ničeho strach, úplně zdivočí. Chlapec, který se bál výšek, poskakuje po kopuli věže, nebo dívka, která se bála vody, se topí v kašně, protože zapoměla, že neumí plavat. Zjišťujeme tedy, že mít trochu strach je prospěšné, protože naše strachy nás vlastně chrání, v čemž nás utvrzuje i strašmistr Uí: „*Každý musí mít z něčeho trochu strach, aby si nemyslel, že smí úplně všechno.*“³¹ Co se týče strašení, zjistíme, že někdy je třeba někoho trochu postrašit, aby se nad sebou zamyslel a změnil se k lepšímu. Na druhou stranu všeho s mírou, se strašením se to rozhodně nesmí přehánět. Zde stojí za zmínku selhání matky v Erbenově *Polednici*,³² matka straší dítě tím, čeho se

29 KRATOCHVÍL, 2010, s. 23.

30 KRATOCHVÍL, 2010, s. 42.

31 KRATOCHVÍL, 2010, s. 106.

32 ERBEN, Karel Jaromír. *Kytice z pověstí národních*. Praha: Dokořán, 2002. Mocca.

sama bojí a následně je za to potrestána – v panické hrůze tiskne dítě k hrudi tak silně, až ho zardousí. Matka se provinila především tím, že se nijak nesnažila přijít na příčinu pláče svého dítěte, pouze na něj chrlila své starosti a následně začala přivolávat Polednici, aby ho vystrašila. Tohoto pochybení by se měl každý vyvarovat, drobné postrašení může v mnoha případech pomoci, ale rozhodně by nemělo být jedinou a hlavní výchovnou metodou.

Podobně jako v knize *Rybáři a hastrmani*, se i zde v roli hlavního dětského hrdiny objevuje nadpřirozená bytost – dokonce dvě. Jak už jsem ale několikrát zmínila, strašidla se ve většině knih Miloše Kratochvíla příliš neliší od lidí. V případě strašibračů vidím rozdílnost pouze ve třech bodech, narodili se z leknutí, umí čarovat a jejich údělem je strašení. Co se týče jejich podoby, vypadají jako normální kluci, což dokládá i následující ukázka z knihy: „*A dědo, jak ti strašikluci vypadají?*“ „*Jak? Tak nějak asi jako tví spolužáci Metelík a Jahelka,*“ *zahučel děda.*³³ Fakt, že se velmi rychle spřátelí s Monikou a později i s jejím spolužákem Emilem Metelíkem, je důkazem toho, že jsou si velmi podobní. Ačkoli jsou Baf a Bubu strašidla, stejně jako každé dítě i dospělí pociťují strach, stesk, soucit i radost.

Autor ve většině případů zařazuje do svých knih postavu „blázna“, v tomto případě bych tak označila hned dvě postavy. Nejprve paní Jouzovou, která nerozumí dětskému světu a její reakce jsou mnohdy přehnané. A následně dědu Tenkrátá, ten je dospělým, který rozumí dětskému světu a mnohdy se sám chová jako dítě.

Humor se v této knize objevuje hojně a má mnoho podob. Můžeme zde pozorovat různé humorné situace, například, když se Bubu a Baf snaží vystrašit myš a místo toho jí naučí žonglovat s dělovou koulí. V tomto případě se situace stává komickou díky své absurditě, a to hned ve dvou místech. Nejprve se strašibraši pokoušejí vystrašit myš, ale sami se jí bojí, až se třesou. Strašmistr se zlobí, že se strašibraši nenaučili strašit, a ve vzteku prohlásí, že by rychleji naučil myš žonglovat s dělovou koulí, než by ji vystrašili. Načež se myš rozběhne, kopne do dělové koule a trefí strašmistra.

Objektem komiky jsou většinou dospělí, kteří jsou ironizováni, což je v próze Miloše Kratochvíla velmi časté. Někteří dospělí nerozumí dětskému světu, jiní se naopak občas chovají jako děti. Příkladem může být situace, kdy plešatý strážník Rejha, kterému strašibraši na jeho přání přičarovali dlouhé zlaté vlasy, které ale vidí jen on, vyběhne

33 KRATOCHVÍL, 2010, s. 24.

z obchodu v princeznovských šatech a prohlásí, že už nemůže být strážníkem, aby si neponičil své krásné vlasy. Načež jeho udivený nadřizený strážmistr Drozd pronese: „*Co to na mě hrajete za komedii? Vždyť máte hlavu jako koleno!*“³⁴

Postavou, která je nejvíce zesměšňována, je paní Jouzová, a to právě kvůli své přílišné vážnosti, pošetilé touze mít vše pod kontrolou a absenci smyslu pro humor. Neustále volá na policii, aby oznámila „podezřelou“ činnost dětí nebo dědy Tenkráta. Vznikají tak absurdní situace, například, když strážník Rejha na její popud vyslychá Metelíka: „*Proč jsi vykřikoval, že máš zobák? Proč chodíš s kýblem na hlavě? Proč se chováš nevidaně slušně? Kdo tě navádí? Co tím sleduješ?*“³⁵ Svou povahou nápadně připomíná postavu kontrolora Zdrhala z *Rybářů a hastrmanů* a stejně jako on i ona na konci dosáhne určitého prozření.

Jedinou dospělou postavou, která není ironizována, je strašmistr Uí. Ten rozumí dětskému světu, zároveň je velice moudrý a má přirozenou autoritu. Fakt, že je Uí strašidlo, ještě dodává na směšnosti ostatním dospělým postavám, které se od něj mají co učit.

Humor se zde objevuje i v drobných slovních hříčkách například: „*Pro vás je asi jediná možnost – uletět ohni prutem.*“ „*Prutem s ohněm?!*“ *zhrozil se Baf.* „*Ne! Prutem, který ohněm!*“ *vysvětlil Fukejřík...*³⁶ nebo když si Metelík vyčítá, že chtěl vystrašit strašibrachy: „*Neměl jsem ty dva strašit a tahat za nosy.*“³⁷ Bez kontextu tato věta vtipná není, ale při jeho znalosti se stává komickou díky dvojsmyslu. U slovního spojení „*tahat za nos*“ je nám jasný přenesený význam – balamutit někoho, což Metelík činil, protože předstíral, že je strašidlo. Zároveň ale i doslova tahal strašibrachy za nosy.

3.4 Pachatelé dobrých skutků

Všechny knížky z této pentalogie, tedy *Puntíkáři*, *Duchaři*, *Kouzláci*, *Bouráci* a *Klofáci*, vypráví příběhy dvou kamarádů, kteří se snaží páchat dobré skutky, avšak ve většině případů jejich konání nepřináší očekávané výsledky, spíš naopak často končí katastroficky.

Hlavními hrdiny jsou žáci třetí třídy Michal Souček, řečený Piskoř, a Filip Fialka.

34 KRATOCHVÍL, 2010, s. 40.

35 KRATOCHVÍL, 2010, s. 39.

36 KRATOCHVÍL, 2010, s. 15.

37 KRATOCHVÍL, 2010, s. 33.

Už od první třídy jsou to kamarádi na život a na smrt, protože s Filipem se *jinak ani kamarádit nedá. Většinou vymyslí tak šílené věci, že byste ho museli zabít, anebo se musíte smířit s tím, že půjde o život i vám!*³⁸ Filip je takové povahy, že pociťuje-li, že se někomu děje nějaké příkoří, nebo by potřeboval s něčím pomoci, je ochoten udělat cokoliv, aby dotyčnému ulehčil od jeho trápení. Vše, co činí, činí s dobrým úmyslem, ale často se jeho záchranná mise zvrtné a výsledek v ostatních budí dojem, že prováděl nějaké rošťárny a nepravosti. A následně už je těžké nepřístupným dospělým vysvětlit, že jeho konání provázeli jen ty nejslechetnější myšlenky. Michal, který nás knížkami provází v roli vypravěče, začal s Filipem kamarádit, aby nemusel příliš dlouho čekat na nějaký průšvih. Nemohl totiž déle unést strach z toho, že po prvním školním neúspěchu začne koktat a v noci se pomočovat, jak zaslechl v rozhovoru maminky s psychiatrickou tetou Marcelou. Rozhodl se tedy, že si sedne do lavice k Filipovi, aby onen první neúspěch přišel co nejdříve a on nemusel dál žít v nejistotě.

Michalův tatínek pracuje pro reklamní agenturu a v obdobích tvůrčí krize si často přeje, aby jeho syn přinesl ze školy nějakou poznámku, protože Michalova třídní učitelka Vlčková píše poznámky tak zvláštní, že často stačí jen drobné úpravy a je z nich reklamní slogan. Někdy dokonce synovi k poznámce pomůže, jako například v *Duchařích*, když musel vymyslet reklamu na prášky pro lepší paměť. *Takže mi jednou ráno zákeřně vytáhl ze školního báglu všechny sešity. Ve škole mě to trochu překvapilo. Ne že bych nikdy sešit nezapomněl, to je normální, ale že jsem neměl ani jeden, to bylo zvláštní... Když jsem se čtvrtou hodinu počtvrté omlouval, že nemám sešit, Vlčice už jen zavyla a napsala mi do žákovské: „Zapomněl úplně všechny sešity. Příště by mohl zapomenout, i kam jde!“*³⁹ Z této poznámky tatínek vytvořil slogan, Michalovi se poté k vyjmutí sešitů z tašky přiznal a jako omluvu mu tajně zvýšil kapesné. Pan Souček je tedy dospělý, který má pro dětský svět a klukoviny svého syna pochopení, naproti tomu stojí maminka a její sestra, které se na Michalovy prohřešky dívají odlišně. Jak jsem již zmínila, teta Marcela je doktorka na psychiatrii a svým povoláním je již deformovaná natolik, že na věci nenahlíží okem člověka se zdravým rozumem, ale vždy jen okem psychiatra. Přecitlivělá maminka se úzkostlivě bojí, aby z jejího syna nevyrostl blázen, a se svou sestrou neustále rozebírají různé diagnózy, které by mohly Michala potkat. Poměrně znepokojující je fakt, že paní Součková nedokáže rozumně vychovávat svého syna, aniž by povolala na pomoc tetu.

38 KRATOCHVÍL, Miloš. *Puntíkáři: pachatelé dobrých skutků 1*. Praha: Mladá fronta, 2009, s. 9.

39 KRATOCHVÍL, Miloš. *Duchaři: pachatelé dobrých skutků 2*. Praha: Mladá fronta, 2009, s. 16.

Co se týče postav pedagogů, se kterými se v knihách setkáváme, tak ti se na pomyslném žebříčku chápavosti dospělých vůči dětskému světu umisťují úplně nejhůře. *Třídní učitelka Vlková vystupuje na scéně příběhu v roli personifikované pedagogické Neschopnosti a Hlouposti prezentované fatální závislostí na psaní poznámek a úchylkou škatulkovat. Jedná se o standardní – byť tragikomický – obraz učitelky, která chlapcům nerozumí, protože jim rozumět neumí i nechce. Není toho schopna. Autor o jejím charakteru dále cudně mlčí, přestože se dá očekávat, že ona dáma nebude rozumět ani děvčatům. O osobnosti ředitele školy Sojky je lépe pomlčet – jeho postoje sledujeme z hlediska zákonů, řádů a předpisů v naprostém pořádku, ale z pozice nezaujatého pozorovatele nejsou ani k smíchu, ani k pláči.*⁴⁰

Dalším dospělým, který se v pentalogii objevuje, je hajný Sodomka. Piskoř s Fildou se s ním seznámili v lese, kam chodí do své skrýše na posed. Nejprve se zlobil, že tam nemají co dělat, protože je dřevo ztrouchnivělé a mohli by se zranit. Když je tam ale načapal znovu, pochopil, že tam nejsou naposled, a posed opravil. Oni mu slíbili, že se budou v lese chovat slušně a nebudou provádět žádné hlouposti. „*Jestli zjistím, že se vám nedá věřit, tak na les zapomeňte,*“ varoval nás tenkrát.⁴¹ Hajný na ně v lese po očku dohlíží, aby se jim nic nestalo, zároveň rozumí chlapecké duši a hrám, sám si pamatuje své příhody z mládí, které jim občas vypravuje. Chlapci mají v panu Sodomkovi přirozenou autoritu a jednají s ním upřímně, když mu Michal jednou bezmyšlenkovitě nepatrně zalže, cítí se potom provinile a nechce hajnému ani chodit na oči. Jejich úcta k hajnému je dána tím, že se k nim chová jako k sobě rovným, jedná s nimi zdvořile a to stejné očekává od nich.

Na pomezí mezi světy dětí a dospělých stojí Michalova starší sestra Aneta. Ačkoliv by se mohlo zdát, že by měla logicky rozumět oběma skupinám, opak je pravdou. Aneta je v pubertě, tedy ve věku, kdy má člověk pocit, že všichni okolo mu nerozumí a on nerozumí jim. V případě Michalovy sestry ale můžeme říci, že patří spíš do světa dospělých, protože pro chování svého bratra pochopení nemá, dokonce se za něj ve škole stydí, naproti tomu k jednání rodičů až na výjimky nemá výhrady. S postavou tohoto typu se v *Puntikářích* setkáváme poprvé, v předešlých autorových intencionálních prózách jsme naráželi pouze na mladší děti, tedy žáky prvního stupně ZŠ, a na dospělé jedince. O jistých náznacích

40 NOVOTNÝ, Jiří. Blbci Miloše Kratochvíla. In *Současnost literatury pro děti a mládež*. Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2016, s. 129.

41 KRATOCHVÍL, *Puntikáři*, 2009, s. 64.

pubertálního chování by se možná dalo hovořit jen u některých strašidel ve *Strašibraších*.

Stejně jako v předešlých titulech, ani v *Pachatelích dobrých skutků* není o humor nouze. Často se s ním setkáváme ve spojení s panem Součkem, který má smysl pro legraci a nejednou vtipně komentuje poznámky třídní učitelky Vlčkové. Například, když Michal, potom co se s Filipem snažili při hodině dalekohledem zahlédnout ducha, přinese ze školy poznámku, tatínek trefně reaguje: „*Nesleduje mě při výkladu. Vlčková.*“ *A o dva řádky níž si stěžuje: „Sleduje mě při hodině dalekohledem!“ - Ví vaše paní učitelka, co vlastně chce?*⁴² Následně pod tyto dvě poznámky tatínek ještě dopíše: *Jsem rád, že se syn polepšil.*⁴³

Velmi vtipné, ale zároveň důmyslné, jsou mnohdy i nápady hlavních hrdinů. Jako když mají jednu do školy přinést na hodinu výtvarné výchovy nějaké ovoce či zeleninu, aby ho mohli následně nakreslit. Co se týče Filipa s Michalem, kreslení není jejich nejsilnější stránka, a tak přemýšlí, jakou plodinu zvolit, aby byla co nejsnazší na ztvárnění. Nakonec přinesou zrnka máku a vesele tečkují, zatímco jejich spolužáci vykreslují složité tvary hroznového vína, či ananasu. V této situaci přichází naprosté nepochopení ze strany třídní učitelky, která jim okamžitě napíše poznámku místo toho, aby se usmála jejich řešení a třeba je požádala, aby příště zvolili něco složitějšího.

V knížkách se objevují častá vtipná přirovnání, jako *zíral jsem na tátu jako rovník na ledního medvěda*⁴⁴ či *naskočila mi husí kůže jako pralinky*.⁴⁵ Moc se mi líbí, jak se kamarádi v knížkách oslovují, v dnešní době kdy na každém kroku slyšíme samé „vole“, mi přijde jejich „ty máku“ velmi laskavé a tak trochu kouzelné.

Je zde silná ironizace pedagogů, avšak v souvislosti s nimi už se nedá ani hovořit o humoru. Jejich jednání nás spíše rozhoří, než rozesměje. Na pomyslné hraně stojí i některé utkvělé představy a obavy Michalovy maminky, která například po incidentu s dalekohledem jedná naprosto nepřiměřeně: „*Proboha, Marcelo, jak se mám uklidnit? chytla si maminka hlavu do dlaní. „Ty se už nepamatuješ na Vovsíčka u babičky v Chroustovicích? Ten přece taky okukoval všechny ženský ve vsi dalekohledem... Dá se to léčit? Dej mu radši nějaký prášky hned!*“⁴⁶

42 KRATOCHVÍL, *Duchaři*, 2009, s. 23.

43 KRATOCHVÍL, *Duchaři*, 2009, s. 26.

44 KRATOCHVÍL, Miloš. *Kouzláci: pachatelé dobrých skutků 3*. Praha: Mladá fronta, 2010, s. 98.

45 KRATOCHVÍL, *Puntikáři*, 2009, s. 89.

46 KRATOCHVÍL, *Duchaři*, 2009, s. 25.

3.4.1 Puntíkáři

Název první knihy vychází z označení, které paní učitelka Vlčková ráda používá pro označení žáků, kterým za trest často uděluje černé puntíky. Do této skupiny patří právě ústřední dvojice Michal s Filipem.

V tomto díle se čtenář seznamuje s hlavními hrdiny, jejich rodinami, spolužáky i dalšími postavami. Jak již bylo naznačeno výše, Michal žije s oběma rodiči a starší sestrou. Naproti tomu Filipa vychovává jen maminka, zatímco otce nikdy neviděl. Kvůli tomu se také hned na začátku školní docházky dostává do konfliktu se spolužákem Hurychem. Když děti mají vyprávět o povolání svých rodičů, Filip řekne, že jeho tatínek jezdí s kamionem, jenže do toho se vmísí Hurych: „*Fialka žádného tátu nemá! My bydlíme naproti, tak to vím. Ať nelže!*“ „*Mám tátu!*“ řekl Filda. „*Odjel s kamionem do Ameriky a došel mu tam benzín, takže se ještě nevrátil.*“ Hurych se z toho dusil smíchy. „*S kamionem? Do Ameriky?! Hahaha,*“ hejkal.⁴⁷ Filip už se neudrží a dá Hurychovi facku, načež mu „Vlčice“, jak žáci přezdívali třídní učitelce, udělí černý puntík za to, že se pere a lže, ale Hurycha ani nenapomene. Toto je první z mnoha učitelčiny selhání, se kterými se setkáváme, místo toho aby žákům domluvila, uděluje nekompromisně puntík, jako cejch pro potíživisty. Neprojevuje ani špetku empatie, vůbec nepřemýšlí nad tím, jak musela Filipa pochybovačná slova o jeho otci ranit, nebo že tím skutečným potíživistou je v této situaci spíše Hurych, přestože na rozdíl od Filipa neporušil školní řád.

V *Puntíkářích* se setkáváme hned s několika dobrými skutky, nebo alespoň s pokusy o ně. Dozvídáme se, jak chtěl Filip ještě před nástupem do první třídy zachránit vyhublého třesoucího se psa, o kterém se domníval, že má hlad. Jenže se ukázalo, že *pes je ratlík, a ratlík musí vypadat hubeně a nezdravě a musí se trochu třást.*⁴⁸ Naneštěstí patřil ratlík řediteli Sojkovi, který Fialku obvinil z trávení psa a s jistým zadostiučiněním mu udělil černý puntík ještě před tím, než začal Filip chodit do školy. Tento incident ho ale od dalších dobrých skutků neodradil, a tak, když jednou vidí psa, který spadl do krabice a nemůže se z ní dostat ven, neváhá a okamžitě ho jde vylovit, a to i přesto, že se pes brání. Když ho pak předává majitelce, je mu velmi vděčná a slibuje, že zavolá do školy, aby Filipa i Michala pochválila. Ředitel Sojka, řečený „Soják“, si ovšem vše vyloží po svém a místo uznání chlapcům vyhubuje. Toto je jasný příklad již výše zmíněného škatulkování,

47 KRATOCHVÍL, *Puntíkáři*, 2009, s. 14.

48 KRATOCHVÍL, *Puntíkáři*, 2009, s. 12.

jehož oblibu mají ředitel s třídní učitelkou společnou. Kdyby psa zachránil nějaký tichý žák, který nemá žádný „škraloup“, s největší pravděpodobností by ho ředitel pochválil, ale vzhledem k tomu, že zachránci byli *puntikáři*, nepřipadá v úvahu, že by jejich počínání pramenilo z dobrých úmyslů.

Na další zatoulaná zvířata Michal s Filipem už nenarazí, ale rozhodnou se pomoci dvěma svým spolužákům. Prvním z nich je Tomáš Valouš, kterému pro jeho váhu a postavu přezdívali „Balvan“, není to žádný sportovec, za to je velký jedlík, což se na něm logicky podepisuje. Proto se Filda rozhodne, že spolu s Piskořem odnaučí Balvana přejídat se. Nejprve zkouší Tomášovi jídlo přesolit, hodně opepřit, ochutit kapkami do nosu, ale nic z toho nezabírá, chlapec, jako by vůbec necítil chuť. Vymyslí spolu tedy plán, že Michal předvede, jak se může člověk z přílišného hltání udusit, což má Balvana odradit. Tento pokus však nevyjde, jelikož místo spolužáka k smrti vyděsí kuchařku, což se donese řediteli a oba dostanou poznámku, zatímco Tomáš *Využil zmatku a zmizel. Ale předtím nám ještě sežral naše guláše!*⁴⁹

Druhý spolužák, jehož se Filip rozhodne zachránit, je Hurych, kterého od první třídy s Michalem nemají rádi a považují ho za náfuku. Dozvídáme se, že Hurych sice má všeho dostatek, rodiče mu koupí vše, na co pomyslí, a každou chvíli jezdí na nějakou drahou dovolenou, ale chybí mu to nejdůležitější, totiž čas strávený s rodiči. Zde se setkáváme s dalším typem dospělých, Hurychovi svého syna hlídají na každém kroku a zřejmě žijí v představě, že přepych je cestou ke štěstí. Vůbec jim ale nedochází, že jejich syn nepotřebuje žít v záplavě nejnovějších modelů hraček, jediné, co potřebuje a po čem jako každé dítě touží, je rodičovská láska a porozumění, čehož se mu nedostává. Z této frustrace pak logicky pramení i jeho povýšené chování ve škole, což má za následek i absenci kamarádů. Filip chce Hurycha rozveselit a ukázat mu, že v lese za městem se dá zažít mnohem víc legrace, než někde na tropickém ostrově, kde byli Hurychovi na dovolené. A tak ho Filda s Piskořem vezmou do bukové rokle, aby sjeli na saních po spadném listí jako na horské dráze. Samotnou jízdu si Hurych užije, ale dole zapomene brzdit, takže proletí křovím až do potoka. Nic vážného se mu ale nestane, jen se trochu potluče. Fatálním se ale stává to, že při průletu křovím si natrhl ucho a ztratil tak čip, který na něm byl připevněný. Čip, s jehož pomocí Hurychovi rodiče zjišťují synovu polohu, sebere straka a letí s ním až za město do svého hnízda. Jakmile si pan Hurych všimne

49 KRATOCHVÍL, *Puntikáři*, 2009, s. 41.

tohoto podezřelého pohybu, zahájí záchrannou akci. Hurych skončí v nemocnici, aby mu udělali všechna možná vyšetření, a Filip s Michalem jsou spolu s rodiči předvoláni na policii. Na výsledek Fildova páchání dobrého skutku lze tedy nahlížet ze dvou úhlů, na jednu stranu by se dal považovat za úspěšný, jelikož si jeho spolužák průběh odpoledne opravdu užil a zjistil, že zábava je i v lese. Když se na celou věc ale podíváme z druhé strany, je jasné, že negativních následků bylo tolik, že tento pokus nelze považovat za vydařený. Sám Michal to vidí podobně: *Hurda je zatím náš jediný případ, kdy se záchrana povedla. I když ne bez obětí.*⁵⁰ Nicméně z hlediska dlouhodobého se dá předpokládat, že se na tuto akci časem zapomene, ale navázané přátelství s Hurychem přetrvá.

3.4.2 Ducháři

Na rozdíl od prvního dílu, kde Michal popisoval různé příhody a několik pokusů o dobré skutky, v *Duchařích* se hlavní hrdinové zabývají jen jedním problémem, který se snaží všemožnými způsoby vyřešit.

Vše začíná, když žák Lojda, řečený Trpajs, spatří ve třídě nad katedrou zeleného ducha, svěří se s tím Filipovi Fialkovi a prohlásí, že pokud toho ducha ještě uvidí, už do školy nikdy nevkročí. To Filip nemůže dopustit, nemá školu sice v lásce, ale uvědomuje si, že je důležitá, a tak při své povaze chce záhadu s duchem vyřešit, aby mohl Trpajs dál chodit do školy. Nejprve vše vypoví Michalovi, neboť si už v první třídě slíbili, že před sebou nebudou mít žádné tajnosti, a potom začínají vymýšlet, jak by mohli na ducha vyvrát. Michalovi se do toho zpočátku moc nechce, protože má strach, ale nakonec se rozhodne, že v tom kamaráda nenechá.

Pro začátek se chlapci rozhodnou, že se pokusí ducha také zahlédnout, to se jim ovšem nepovede. Spokojí se tedy s tím, že ducha může vidět jen Lojda, protože je *urání*, tedy muž, který vidí duchy, jak jim vysvětlí Hurych. Ten s rodiči navštívil mnoho vzdálených ostrovů a na jednom z nich se setkal i se šamanem, který měl s duchy zkušenosti, a o některé znalosti se s ním podělil. Zároveň Hurych doma sebere a přinese kamarádům čarovné talismany, které by měly jejich nositele před duchy ochránit.

Michal s Filipem začínají na internetu pátrat po informacích týkajících se duchů. Následně zkoušejí různé způsoby jak ducha zahnat, ale nedaří se jim to a Lojda ducha stále vidí. Jejich pokusy vrcholí, když najdou popis rituálu na vyhnání ducha, jehož součástí je

50 KRATOCHVÍL, *Duchaři*, 2009, s. 11.

zapalování svíček a kadidla a kropení svěcenou vodou. Místo kadidla, které nebylo k dostání, si koupí vánoční františky a dojdou do lesa pro vodu ke Studánce svatého Kryštofa, která má zase sloužit jako náhrada za vodu svěcenou. Vybaveni františky, vodou, svíčkami z domova a zaříkáním, které si pro jistotu napsali na kus papíru, vyráží ráno do školy, aby tam byli dřív než ostatní. U dveří poprosí školníka Vaveru, aby je pustil dovnitř, pod záminkou, že musí udělat nástěnku, protože to včera nestihli. Školník je dobrák a nemá důvod Michalovi s Filipem nevěřit, takže jim otevře. Ve třídě zahajují rituál, kropí třídu svatou vodou, až je vše zmáčené, a nakonec při zapálených svíčkách pronášejí zaříkání. Vše jde podle plánu, ale v poslední chvíli nechtěně povalí svíčku, která se skutálí do odpadkového koše, ten okamžitě vzplane a aktivuje požární hlásič. Do třídy brzy dorazí celý učitelský sbor a před školou se rozezní sirény hasičského auta. Následuje výslech v ředitelně.

Ředitel Sojka okamžitě obviňuje chlapce z pokusu o zapálení školy a učitelka Vlčková se k němu přidává. Opět ani jeden z kantorů nepřipouští, že by mluvili pravdu, a neprojevují ani sebemenší snahu o porozumění. Je samozřejmé, že pro dospělého, který je přesvědčen o neexistenci něčeho nadpřirozeného, je velmi těžké uvěřit dětem, že viděli ducha. Avšak mnohem méně obtížné, alespoň pro člověka se zdravým rozumem uvědomujícího si bezbřehost dětské fantazie, je pochopit, že chlapci skutečně věří, že byl ve třídě duch, což je motivovalo k jejich činům. V případě „Sojáka“ a „Vlčice“ tedy nejde hovořit o lidech rozumných, což je vzhledem k jejich profesi velmi znepokojující. Nabízí se zde otázka, proč tito lidé a jim podobní vůbec vstupují do školství...

3.5 Prázdniny blbce číslo 13 – Jak jsme zachraňovali svět

Hlavním hrdinou je žák čtvrté třídy Tadeáš, který je zároveň i vypravěčem, knížka je tedy psaná v ich-formě. Sám sebe nazývá „blbcem číslo13“, což se projevuje i v názvu knihy. *Sledoval jsem, kolik zoufalců se krčí na zadních sedadlech protijedoucích a předjížděných aut stejně jako já, protože je taky vezou na popravu. Než jsme sjeli z hlavní silnice, napočítal jsem jich dvanáct. Já byl zoufalec číslo třináct...*⁵¹

Děj začíná v den vysvědčení, kdy maminka veze Tadeáše na prázdniny k babičce a dědovi, je však velmi rozrušená ze špatných známek svého syna, a tak při příjezdu nestihne včas zastavit, srazí ze žebříku svého manžela a narazí do stromu. Tadeášovi se nic nestane,

51 KRATOCHVÍL, Miloš. *Prázdniny blbce číslo 13: jak jsme zachraňovali svět*. Praha: Mladá fronta, 2014, s. 9.

ale maminka i tatínek mají oba zlomeniny, komické ovšem je, že tatínek má zlomenou levou nohu a pravou ruku, přičemž maminka to má přesně obráceně. Dohromady tedy tvoří jednoho zdravého člověka. Po příjezdu z nemocnice zůstávají rodiče na lůžku a stará se o ně babička. Aby toho na ni nebylo moc, Tadeáše si vezme na starost maminčin bratr - strýc Olda. Tím začíná prázdninové dobrodružství a Tadeášovo zamyšlení se sám nad sebou, nad ostatními a přehodnocení dosavadních postojů.

Tadeáš dostal na vysvědčení tři trojky, za což se na něj rodiče zlobí a vyčítají mu, že se dostatečně nesnažil. Maminka dokonce prohlásí: „*Největší lajdák pod sluncem!*“⁵² Vůbec si nepřipouštějí, že jeho to také trápí. Tadeáš má podlomené sebevědomí, ví, že rodiče zklamal, a mrzí ho to: *Jsem blbec, který má na vysvědčení napsané černé na bílém, že se s ním rodina nemá proč chlubit.*⁵³ Zároveň ale neví, jak by to napravil. Čtenářům vysvětluje, že není „lajdák“ a ani mu to není jedno, zkoušel už všechny možné metody učení, ale zkrátka mu to nejde. Tadeáše se zastane strýc Olda, který se snaží odlehčit situaci: „*Ale vždyť se vůbec nic stát nemuselo, kdyby Jarča nešlela kvůli trojkám a nevjela sem, jako když Tadeáš umírá na mor!... Každý chce mít z dítěte Einsteina, a když jeho dítě Einstein není, tak z toho šlí! - Když je to vaše dítě, tak je taky nejspíš po vás!*“⁵⁴ Vypráví, jak jeho sestře nešla matematika a její manžel psal hrubky do milostných psaníček, když spolu ještě chodili. Za to se ale rodiče rozzlobí i na něj, protože si nechtějí přiznat, že to tak skutečně bylo a jejich syn má právo nebýt nejchytřejší.

Strýc Olda je dospělý, ale perfektně rozumí dětskému světu a sám se rád vrací do dětství. Ostatní dospělí ho vnímají jako nezodpovědného „flákače“, který nikdy neměl „pořádné“ zaměstnání. Paradoxní ale je, že Olda je ve svých myšlenkách mnohem vyzrálejší než Tadeášovi rodiče, kteří odmítají podívat se na věci z jiné perspektivy a zamyslet se. Tadeáš se z počátku svého strýce bojí, protože už s ním má své zkušenosti, a navíc často slýchá od rodičů jejich názor, což ho zřejmě do jisté míry také ovlivňuje. Postupně ale zjistí, že Olda má pouze jiný pohled na svět a jinak nastavené priority. Má rád přírodu a chce jí být co nejlíže, tuto lásku se snaží předat i svému synovi. Naučí ho každodenní rituál, kdy každé ráno vyleze na strom a rozhlíží se po kraji. To aby se přiblížil přírodě, zaposlouchal se do šumění listů, nadýchal se čerstvého vzduchu a zároveň se podíval na svět z výšky a s nadhledem.

52 KRATOCHVÍL, 2014, s. 7.

53 KRATOCHVÍL, 2014, s. 8.

54 KRATOCHVÍL, 2014, s. 14.

Tadeáš se během prázdnin seznámí se sousedem Viktorem Nádvorníkem a jeho sestrou, která se mu moc zalíbí. Viktor je o rok starší a na rozdíl od něj má každý rok samé jedničky. Tadeáš mu závidí a nejprve se s ním nechce přátelit, protože se bojí, že se na něj bude Nádvorník „vytahovat“. Nakonec se ale spřátelí a Tadeáš zjistí, že Viktor to nemá doma vůbec jednoduché, jeho rodiče na něj mají vysoké nároky a chtějí, aby se stal lékařem. On se jím ale stát nechce a bojí se jim to říct, zároveň má každé ráno žaludeční potíže, protože má strach, že mu to ve škole nepůjde a zklame rodiče. Tadeáš zjišťuje, že mít trojky není zase tak špatné, když vidí, čím jsou Viktorovi jedničky vykoupeny. Velmi alarmující je, že Nádvorníkovi rodiče (především otec) si na úkor synova zdraví plní své vlastní sny a o jeho vlastní se vůbec nezajímají. Nutno říci, že tak činí nevědomky, avšak ani to je neomlouvá. Toto je jeden z momentů, kdy by měli předčítající rodiče zpozornět a zamyslet se sami nad sebou, zda to není i jejich případ.

Důležitou myšlenkou celé knihy je to, že školní prospěch není tolik důležitý, jak si rodiče často myslí, protože o skutečných kvalitách člověka toho stejně moc neprozradí. Knižka se tedy zastává dětského čtenáře a ukazuje mu hodnoty, které by si měl osvojit, zároveň obsahuje i několik edukativních prvků pro rodiče, kteří by se měli naučit mít na dítě nároky přiměřené jeho schopnostem a snažit se mu pomoci, ne pouze vyčítat špatné výsledky.

Už věta na zadním přebalu knihy napovídá, že o humorné situace nebude při čtení nouze: *Až tuhle knihu dočtete, bude vás ze smíchu bolet břicho a nebudete vědět, že nějaké známky vůbec existují!*⁵⁵ Kniha je opravdu plná situačního i slovního humoru. Je zde velká ironizace dospělých, kteří jsou zastoupeni především rodiči Tadeáše, a zároveň se objevuje i ironizace školy, avšak ne v takové míře, vzhledem k tomu, že se děj odehrává o prázdninách. Rodiče se snaží být neustále vážní a neumí si moc užívat života, to se snaží napravit strýc Olda, který neustále vymýšlí, jak by rodiče rozveselil. Právě tyto okamžiky jsou nejvíce komické, protože se zvýrazní kontrast mezi bezstarostným Oldou a rodiči, kteří se odmítají uvolnit a ještě přidávají na své vážnosti. Příkladem může být scéna, kdy chce Olda naložit Tadeášovy rodiče na vozík a vyvézt je na čerstvý vzduch, ale rodiče se brání a jsou vzteklí: *„Zřejmě sis usmyslel, že nás zabiješ!“*⁵⁶ *„Nech nás, kde jsme, ty Janku!“ zakřičel tatínek a zřejmě se bránil francouzskou holí, protože jsem slyšel kovově*

55 KRATOCHVÍL, 2014, zadní přebal knihy.

56 KRATOCHVÍL, 2014, s. 39.

*zvonivé rány.*⁵⁷ Setkáme se ale i s takovými situacemi, kdy se rodiče přes všechnu svou dospělost nakonec chovají jako malé děti: *Naši trávili většinu času dohadováním, koho z nich víc bolí ruka a koho noha a koho víc tlačí sádra. Nikdo je v těch sporech nemohl rozsoudit, protože to se nedá. Babička se snažila tátu s mámou uklidnit, že je ruce a nohy nejspíš bolí oba stejně. Schytala to od obou, protože každý tvrdil, že trpí víc, a remízu nechtěli připustit.*⁵⁸

Komika se hojně objevuje i ve vážnějších pasážích, jako například v kapitole *Noc kolem nohy*, kdy strýci Oldovi otečou prsty u nohy, kterou mu Tadeáš na jeho žádost zasádroval.⁵⁹ Babička užije přirovnání, že má její syn prsty jako *borůvkový knedlíky* a komičnost situace se ještě zvyšuje, když se děda snaží rozříznout sádru „*Děda šermoval nad strejdovou zasádrovanou nohou příborovým nožem s kulatou špičkou...*“⁶⁰ Tadeáš žasne nad sytě modrou barvou strýcových prstů a popisuje je jako *modré buřtíky*, následně ještě dodává: *Malíček jsem neviděl. Buď ho děda strejdovi už uřízl, nebo se někam schoval, aby se mu to nestalo.*⁶¹ Ačkoliv fakt, že má Olda nateklé prsty a zjevně jsou s tím spojeny i velké bolesti, není vůbec vtipný, způsob, kterým autor situaci popisuje, ji výrazně odlehčuje. Když tedy čteme výše uvedené pasáže, neubráníme se smíchu, i přesto, že si uvědomujeme určitou závažnost situace.

Autor užívá mnohá přirovnání, aby konkrétní zápletky co nejvíce přiblížil dětskému čtenáři, přičemž už samotná přirovnání jsou humorná: *...tvářil se spíš, jako by mu právě kočka sežrala kanára.*⁶² *...slzy mi jezdily po tvářích jako sáňky z kopce.*⁶³ *...začalo mu hučet v hlavě, jako když někdo túruje motor...*⁶⁴ Za zmínku určitě stojí i vtipná a trefná metafora, kterou při pozdravu rodičů použije strýc Olda: „*Nazdar, mumie!*“⁶⁵

Celá knížka je postavena na kontrastní kompozici, kdy se střetává komika s vážnými devastačními tématy, jako je problém s Viktorovými rodiči. Zároveň se při četbě nevyhneme kladení si otázky: *...kdo je v Kratochvílových prózách tím apriorním blbcem,*

57 KRATOCHVÍL, 2014, s. 40.

58 KRATOCHVÍL, 2014, s. 49-50.

59 Olda na tom chtěl být stejně jako Tadeášovi rodiče, aby mohl ležet s nimi v posteli a dokázat jim, že si s nimi vydrží celý den povídat. Nechal si tedy od synovce zasádrovat nohu, ale jako zdravotničtí laici přehnali utažení, a proto mu začaly otékat prsty. Sebedestruktivní humor.

60 KRATOCHVÍL, 2014, s. 117.

61 KRATOCHVÍL, 2014, s. 117.

62 KRATOCHVÍL, 2014, s. 135.

63 KRATOCHVÍL, 2014, s. 136.

64 KRATOCHVÍL, 2014, s. 144.

65 KRATOCHVÍL, 2014, s. 38.

*blbcem bez uvozovek.*⁶⁶ Ačkoliv sám sebe blbcem nazývá hlavní dětský hrdina, po přečtení knihy musíme nutně dojít k názoru, že těmi skutečnými blbci jsou zde dospělí, a to především Tadeášovi a Viktorovi rodiče. *Jejich empatie k vlastním dětem je prakticky nulová. Proto ostatně nerozumí ani dospělému Oldovi, jehož nápady jim připadají jako z jiného světa.*⁶⁷ Toto je další místo, kde se objevuje kontrastní kompozice, „blázen“ Olda se chová výborně ke svým rodičům i své sestře, má duši dítěte, umí si hrát a užívat si života, zkrátka je šťastný. Naproti tomu stojí jeho sestra s manželem, kteří jsou předčasně zestárlí, mají neustále s něčím problémem a život jim protéká mezi prsty.

3.6 Zajatci stříbrného slunce

Jedná se o jednu z nejnovějších knih z pera Miloše Kratochvíla, vydalo ji nakladatelství Triton v září 2015. Hned když se do *Zajatců stříbrného slunce* začteme, zjistíme, že se její obsah od ostatních autorových próz pro děti výrazně liší.

Hlavním hrdinou je žák první třídy Marek, který od tatínka dostane počítačovou hru – „střílečku“, ve které je cílem zničit virtuální město. Marek je tímto dárkem nadšen a hned se dá do hraní. Večer ulehá s příjemným pocitem, protože se mu podařilo ve hře zvítězit, a chce si nechat zdát o pěkné spolužačce. Ve snu k němu však nepříjde Boučková, ale Adam – chlapec z počítačové hry, kterého Marek zastřelil. Adam ho vezme do svého Města, aby mu ukázal, jak ho poničil. Zatímco na povrchu dospělí napravují škody, které Marek způsobil, v Dolním Městě nacházejícím se pod Městem si hrají děti. Marek se snaží přijít na to, proč mělo být Město vlastně zničeno, aby obhájil své konání před Adamem, ale i sám před sebou. „*Měl jsem na město zaútočit a zničit ho. Asi v něm bylo zlo!*“ „*Jaké?*“ „*Neuměl jsem si přečíst, jaké zlo to bylo.*“ „*A našel jsi ho tam?*“ *Marek mlčel.*⁶⁸ Když spolu procházejí Městem, všimne si Marek, že mají všichni obrovskou fyzickou sílu, a myslí si, že už na to přišel: „*Už vím, proč se na vaše město útočí a jaké zlo se musí zničit,*“ řekl. „*Ty tu nějaké zlo vidíš?*“ „*Jste strašně silní.*“⁶⁹ Ale Adam tento důvod neuzná, nechápe, co je na jejich síle špatného, když nikomu neublíží, což donutí i Marka k zamyšlení. Nakonec vyjde na obloze podivně se točící stříbrné slunce a on si uvědomí, že je to DVD, které do počítače vložil jeho tatínek, aby si mohl taky zahrát. Všechny děti během několika minut dospívají, aby mohly bránit Město. Marek na nic nečeká, běží

66 NOVOTNÝ, 2016, s. 125.

67 NOVOTNÝ, 2016, s. 132.

68 KRATOCHVÍL, Miloš. *Zajatci stříbrného slunce*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2015, s. 30.

69 KRATOCHVÍL, 2015, s. 48-49.

k bráně, mává a křičí na tatínka, aby nestřílel, protože může zabít své vlastní dítě.

V *Zajatcích* se neobjevuje téměř žádný humor, který je pro Kratochvílovu intencionální tvorbu tak typický. Určité náznaky objevíme u postavy dědečka, když se snaží vnukovi vysvětlit, jak od sebe rozeznat různé ptáky podle toho, jakým směrem padá jejich trus. Jediným dalším místem, kde by se dalo mluvit o určitém humoru, už je jen drobná slovní hříčka, když si Marek vzpomene na hodinu angličtiny: *Pamatoval si, jaká to byla legrace, když Pěchouček přečetl místo „love“ „vole“, a podobné pecky.*⁷⁰ Dále už bychom humornost hledali marně.

Výše zmíněná postava dědečka by se dala svým způsobem považovat za určitého „blázna“ - Dona Quijota. Jeho myšlenkám se vnuk směje a považuje je za nesmyslné, podobně je vnímají i Markovi rodiče. O to větší váhu by jim ale měl přičítat čtenář. *„Neprodávají se k tomu ještě nějaký speciální tablety?“ zeptal se. „Tablet je něco jinýho. Na tom se hraje blbě.“ „Myslím tablety jako prášky,“ upřesnil to děda. „Prášky, co by při zásahu vyvolávaly taky bolesti.“*⁷¹ Dědeček, který zde znázorňuje přirozenost a moudrost, je jediný, kterého napadne ptát se po smyslu hry: *„Proč mají být všichni mrtví?“*⁷² Velmi alarmující je fakt, že maminka vyčte dědovi, že Marka učí svou metodu pro rozpoznání ptáků,⁷³ protože: *„Viš jak jsou kluci na tahle slova chytlaví?!“*⁷⁴ Avšak nad skutečností, že její syn hraje „střílečku“, ve které bez přemýšlení zabíjí spoustu lidí, se ani nepozastaví. Podobné je i chování otce, který se na Marka zlobí pro jeho klukovskou hru s karásky v jezírku, kterou dle jeho slov považuje za jejich dráždění, ale sám mu přinese počítačovou hru plnou násilí. Autor zde poukazuje na způsob přemýšlení dnešní společnosti, která má často takto převrácené hodnoty. Sám autor uvádí: *Já jsem jen cítil, že takovou knížku musím napsat, protože žádná podobná na toto téma na trhu není. A mě to téma hodně trápilo a trápí...*⁷⁵

Velmi důležitým motivem je právě již v názvu uvedené slunce, které není zlaté, jak bychom čekali, ale stříbrné. Slunce je archetypálním motivem celé světové literatury, symbolizuje světlo, teplo a život. Už před naším letopočtem bylo Slunce zbožňováno a

70 KRATOCHVÍL, 2015, s. 9.

71 KRATOCHVÍL, 2015, s. 16-17.

72 KRATOCHVÍL, 2015, s. 11.

73 Dědeček vysvětluje, že někteří dravci kadí přímo pod sebe a jiní zase na stranu, podle toho je lze od sebe rozeznat i v letu. Právě ono slovo „kadit“, které děda užije, pobuřuje maminku.

74 KRATOCHVÍL, 2015, s. 21.

75 JURČOVÁ, 2016, s. 14.

personifikováno a po narození Krista se dostalo i do křesťanské symboliky. Konstantin v Proglase uvádí: *Kristus přichází shromáždit národy, neboť jest světlem tohoto světa.*⁷⁶ Dále Konstantin užívá spojení *temnota hříchu* a následně užívá toto přirovnání: *Jako bez světla se nepotěší oko patřící na všechno stvoření boží,... tak je to i s každou duší bez knih, jež nezná zákona božího...*⁷⁷ Z uvedeného lze snadno vyvodit, že slunce je něco pozitivního, kdežto tma je špatná, děsí nás. V *Zajatcích* nejen že je slunce stříbrné, ale celý jeho smysl je převrácen. Dokud je na nebi ve Městě černá díra, je to dobře a všichni ví, že jsou prozatím v bezpečí, ale jakmile se objeví stříbrné slunce, je to špatně. Slunce je zde symbolem smrti a utrpení. Motiv slunce v samém závěru knihy je zároveň součástí výrazné pointy, která v zásadě vysvětluje titul celého díla.⁷⁸

Další motiv, který se v knize objevuje, je předčasné stárnutí dětí. Když se na obloze objeví stříbrné slunce a blíží se masakr, děti místo toho, aby zůstaly ukryté v Dolním městě, musí také do boje.

Aby zdůraznil naléhavost své myšlenky, autor úmyslně hyperbolizuje negativní výchovu rodičů, kteří se podepisují na citech svých dětí. Ze stejného důvodu personifikuje počítačovou hru a činí z ní živý sen malého Marka. Konec knihy zůstává otevřený, aby čtenáře přiměl k zamyšlení.

Knihy na mě působí poměrně temně, což umocňují i ilustrace japonské malířky Iku Dekune, které jsou opravdu početné a dle mého názoru perfektně vystihují atmosféru knihy.

Zajatci stříbrného slunce mě donutili k zamyšlení se nad tím, kolik věcí přehlízíme, nepřemýšlíme, jaké může mít naše konání dopady.⁷⁹ Často své nevhodné chování ospravedlňujeme tím, že to tak dělá každý, to ale není záruka správnosti.

76 PLCH, Jaromír. *Antologie ze starší české literatury*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1982, s. 14.

77 PLCH, 1982, s. 14.

78 Slovní spojení *Zajatci stříbrného slunce* je symbolické hned v několika rovinách. Může znamenat závislost obyvatel Města na libovůli toho, kdo je ovládá, ale může také odkazovat na lidskou závislost na počítačových hrách.

79 ERBEN, Karel Jaromír. *Kytice z pověstí národních*. Praha: Dokořán, 2002. Mocca. Zde bych opět zmínila *Kytici*, Erben téměř ve všech básních pracuje s motivem viny a trestu. Často se setkáváme se situacemi, kdy rodič hřeší vůči svému dítěti, ať už v *Polednici*, *Vodníkovi* či v *Záhořově loži*. Tento motiv je právě v *Zajatcích* velmi podobný.

4 DĚTSKÉ ČTENÁŘSTVÍ

Podpora čtenářství u dětí je velmi důležitá pro rozvoj jejich čtenářské gramotnosti, která je jedním z významných faktorů určujících jejich úspěšnost ve studiu – zdatní dětská čtenáři jsou ve studiu úspěšnější než ti, které čtení minulo.⁸⁰ Minimálně z tohoto důvodu je dobré začít s motivací ke čtení už v útlém věku, nicméně studium není jediným důvodem, proč zlepšovat čtenářskou gramotnost, ta je totiž klíčová i pro život. Čím dřív si člověk osvojí určité čtenářské návyky, tím snazší je pro něj jejich následné zdokonalování, ostatně jako je to s každou jinou dovedností, například jízdou na kole či znalostí cizího jazyka.

Poměrně znepokojující, avšak nijak zvlášť překvapivý, je fakt, že dle výzkumu, který probíhal v letech 2009-2013, čas strávený u počítače a televize výrazně převyšil čas strávený u knih.⁸¹ Co se týče dospělých, nárůst doby strávené u počítače potažmo na internetu neoslazuje jejich čtenářské aktivity, naopak se dostávají do styku s texty, nyní již snadno dostupnými, a rozšiřují si obzory.⁸² Jak ukazuje další výzkum prováděný u žáků čtvrté až deváté třídy ZŠ, u dětí je tomu ale naopak, čím delší je doba strávená u počítače, tím nižší je počet přečtených knih. Zároveň se ukázalo, že když děti dostaly na výběr ze dvojice aktivit, přičemž jedna z nich byla četba knih a druhá byla proměnná (poslech hudby, sport, sledování filmů, četba časopisů, hra počítačových her, facebook), vždy u většího procenta respondentů zvítězila druhá aktivita. Dále výzkum dokazuje, že neaktivnějšími čtenáři jsou žáci čtvrté a páté třídy, s rostoucím věkem se průměrný počet knih přečtených za rok snižuje a zvyšuje se doba strávená u počítače. Obecně se k většímu počtu knih ve všech věkových skupinách hlásily dívky.⁸³

Na základě výše uvedených dat se domnívám, že pokud by se právě nejmladší a neaktivnější skupina čtenářů ještě více a aktivně motivovala k četbě, mohly by její čtenářské návyky lépe a pevněji ukotvit a s narůstajícím věkem by čtenářská aktivita nemusela v takové míře klesat. K podnícení žáků ke čtení bych volila formu povinné mimoškolní četby, přičemž bych zkombinovala určitý počet libovolně zvolených titulů dítětem a několik konkrétních předepsaných knih. Jak se ukázalo, žáci kladně hodnotí

80 ALTMANOVÁ, Jitka et al. *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011, s. 6.

81 <http://ikaros.cz/node/14207>

82 GEJGUŠOVÁ, Ivana. *Čtenářství žáků základních škol*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2015, s. 6.

83 GEJGUŠOVÁ, 2015, s. 29-64.

možnost volby,⁸⁴ myslím si tedy, že je dobré jim v tomto ohledu vyjít vstříc. Zároveň jsem toho názoru, že četba povinných titulů otevírá nové obzory a přivádí čtenáře ke knihám, ke kterým by se pravděpodobně jinak nedostal (tzv. „knihy dopředu“)⁸⁵, což mohu potvrdit i z vlastních zkušeností s povinnou četbou na ZŠ.

4.1 Doporučené textové sekvence pro četbu na ZŠ

Knihy Miloše Kratochvíla jsou určeny nejmenším čtenářům, tedy žákům prvního stupně ZŠ. Jsou mezi nimi ale určité rozdíly, na základě kterých lze tituly poskládat do určitého pořadí, které bude odpovídat narůstajícímu věku dítěte.

Jako první bych uvedla *Už sněží, už chumelí aneb Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my*, tato kniha je vhodná pro nejmenší čtenáře a především posluchače, tedy děti předškolního věku a žáky první a druhé třídy. Myslím si, že v tomto případě by bylo úplně nejlepší, kdyby dětem předčítali dospělí, případně byli alespoň nablízku, aby odpověděli na otázky, nad kterými budou děti zajisté přemýšlet.

Pro trochu starší děti, dejme tomu žáky první až třetí třídy, se myslím hodí *Strašibraši* či *Rybáři a hastrmani*, které si mohou děti číst samy a rozvíjet tak své čtenářské schopnosti.

Tituly *Prázdniny blbce číslo 13* a pentalogii *Pachatelé dobrých skutků* bych doporučila již zdatnějším čtenářům (třetí až pátá třída) k samostatné četbě, aby se mohli bez rozpaků zasmát dospělým, kteří zde nejsou vykreslováni zrovna v nejlepším světle. Zároveň si myslím, že by nebylo na škodu, kdyby si tyto knihy přečetli i rodiče a učitelé, zamysleli se nad nimi a poučili se z chyb, kterých se v nich jejich vrstevníci dopouštějí.

Když přemýšlím nad *Zajatci stříbrného slunce*, nejsem si jistá, zda knihu vůbec předložit dětskému čtenáři. Rozhodně bych ji doporučila všem rodičům a nechala na jejich uvážení, zda je toto téma pro jejich dítě aktuální. Volila bych ji tedy jako určité varování pro děti, které často hrají počítačové hry obsahující násilí, ale i jiné formy zločinů. Možná bych uvažovala o zařazení k četbě pro druhý stupeň.⁸⁶

84 GEJGUŠOVÁ, 2015, s. 9.

85 ZÍTKOVÁ, Jitka. *Kapitoly z didaktiky literární výchovy ve 2.-5. ročníku základní školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2004.

86 Kratochvílovy texty mohou vstupovat do rozmanitých mezioborových vazeb. Z toho, co bylo uvedeno, je patrné, že bychom s nimi mohli na druhém stupni ZŠ pracovat stejně dobře, možná i lépe než na stupni prvním, a to například v občanské výchově (etika, psychologie, zejména sociální psychologie) či v rodinné výchově.

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se zabývala intencionální prózou Miloše Kratochvíla, a to především její humornou složkou. Autorův styl je velmi specifický, mnohé prameny hovoří o *laskavém* humoru,⁸⁷ a já se k tomuto názoru přikláním, myslím, že je vystihující. Při četbě a následném rozboru jsem narazila na mnohé jeho podoby – absurdní, bezděčný, sebedestruktivní... Na absurdní humor narážíme například v *Už sněží, už chumelí*, když pan Vrána natře prase zlatou barvou na jmelí, aby jeho vnuk viděl zlaté prasátko. Bezděčným humorem jsou například poznámky učitelky Vlčkové v *Pachatelích dobrých skutků*, které ač je píše s naprostou vážností, nám mohou být často k smíchu. Se sebedestruktivním humorem se setkáváme v *Blbci číslo 13*, když si strýc Olda nechá zasádrovat zdravou nohu, aby rozveselil svou sestru a švagra, přičemž mu druhý den začne noha ošklivě otékat. Dalším překladem sebedestruktivního humoru mohou být i mnohé záchranné akce Michala s Filipem v *Pachatelích dobrých skutků*.

Největším zdrojem komiky jsou dospělí, kteří nerozumí dětskému světu a jsou autorem ironizováni. V souvislosti s tím narážíme na jakýsi podprahový humor, který je určen dospělým, dítě ho nerozpozná. Texty jsou sice primárně určeny malým čtenářům, ale vychovávat mají především dospělé, ti by se nad sebou při předčítání dětem měli zamyslet. Kratochvílovy knihy tak vytvářejí platformu pro kontakt starších generací s tou úplně nejmladší.

Díky tomuto tématu jsem si rozšířila obzory v oblasti literatury pro děti, a musím říci, že četba Kratochvílových knih byla příjemným rozptýlením a odreagováním. Zároveň jsem se při jejich čtení zamyslela nad fatálními chybami, jaké může člověk při výchově udělat, a pokusím se jich v budoucnu vyvarovat. Autorovy prózy mě skutečně zaujaly a ráda bych s nimi dále pracovala, ať už jako pedagog či rodič. Tato bakalářská práce může sloužit jako podklad pro následné konkrétní didaktické aplikace, této tematice bych se chtěla věnovat v navazujícím studiu.

87 GEJGUŠOVÁ, 2015, s. 74.

RESUMÉ

Tato bakalářská práce je zaměřena na prózu pro děti od českého spisovatele Miloše Kratochvíla s důrazem na složku humoru. V hlavní části se zabývá jednotlivými tituly, ve kterých nachází různé podoby humoru, a charakterizuje jednotlivé typy postav, které jsou zdrojem komiky. Práce obsahuje také stručný autorův životopis a krátký rozhovor s ním. Dále nastiňuje problematiku dětského čtenářství a na základě získaných poznatků doporučuje textové sekvence pro žáky základních škol tak, aby odpovídaly jejich věku.

Klíčová slova: Miloš Kratochvíl, literatura pro děti, humor, čtenářství na ZŠ

This bachelor thesis is focused on literature for children by czech author Miloš Kratochvíl, especially it's orientated on humorous part. The main part of thesis works with some chosen books and finds various forms of humour. There are also described characters, which are the source of comic. The thesis include authors biography and short interview. The final part is focused on reading literacy at primary school, there are also recommended books for pupils of primary school.

Key words: Miloš Kratochvíl, literature for children, humour, reading literacy at primary schools

POUŽITÁ LITERATURA

Primární literatura

KRATOCHVÍL, Miloš. *Už sněží, už chumelí, aneb, Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my*. Ilustroval Josef PALEČEK. Praha: Amulet, 2000. Bajaja. ISBN 80-86299-58-9.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Rybáři a hastrmani: veselé příběhy docela obyčejné vodnické rodiny*. Ilustrovala Olga FRANZOVÁ. Havlíčkův Brod: Fragment, 2006. ISBN 80-253-0284-9.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Strašibraši, aneb, Tajemství věže v Kamsehrabech*. Ilustrovala Markéta VYDROVÁ. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-2143-2.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Puntíkáři: pachatelé dobrých skutků 1*. Ilustroval Milan STARÝ. Praha: Mladá fronta, 2009. ISBN 978-80-204-1973-6.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Duchaři: pachatelé dobrých skutků 2*. Ilustroval Milan STARÝ. Praha: Mladá fronta, 2009. ISBN 978-80-204-2105-0.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Kouzláci: pachatelé dobrých skutků 3*. Ilustroval Milan STARÝ. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-2321-4.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Prázdniny blbce číslo 13: jak jsme zachraňovali svět*. Ilustrovala Lenka JASANSKÁ. Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3365-7.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Zajatci stříbrného slunce*. Ilustrovala Iku DEKUNE. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-581-7.

ERBEN, Karel Jaromír. *Kytice z pověstí národních*. Ilustroval Pavel RŮT. Praha: Dokořán, 2002. Mocca. ISBN 80-86569-38-1.

Sekundární literatura

ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4.

JURČOVÁ, Petra. *Vybrané prózy Miloše Kratochvíla na 1. stupni ZŠ*. Diplomová práce. Plzeň: Fakulta pedagogická ZČU, 2016.

BORECKÝ, Vladimír. *Teorie komiky*. Praha: Hynek, 2000. Dílna (Hynek). ISBN 80-86202-65-8.

NOVOTNÝ, Jiří. Blbci Miloše Kratochvíla. In *Současnost literatury pro děti a mládež*. Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2016, s. 125-136.

PLCH, Jaromír. *Antologie ze starší české literatury*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1982.

GEJGUŠOVÁ, Ivana. *Čtenářství žáků základních škol*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2015. ISBN 978-80-7464-783-3.

ALTMANOVÁ, Jitka et al. *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-87000-99-1.

ZÍTKOVÁ, Jitka. *Kapitoly z didaktiky literární výchovy ve 2.-5. ročníku základní školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3327-4.

Internetové zdroje

Miloš Kratochvíl - Životopis. *Filmová databáze* [online]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <https://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/65249-milos-kratochvil.html>

Kratochvíl Miloš. *Čítárny* [online]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: https://www.citarny.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=466:kratochvil-milo&catid=28:esko-spisovatele

Čaroděj z nafukovacího stromu. *Česká televize* [online]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1100254674-carodej-z-nafukovaciho-stromu/206552116070010/>

Miloš Kratochvíl - Markéta Vydrová: Malé povídání o tom, že když se chce, všechno jde. *Čítárny* [online]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <https://www.citarny.cz/index.php/knihy-lide/autori-a-knihy/spisovatele-a-detske-knihy/milo-kratochvil-marketa-vydrova-male-povidani-o-tom-e-kdy-se-chce-vechno-jde>

BEČKA, Josef V. Komika a humor v jazyce. *Naše řeč* [online]. 1946, ročník 30, číslo 4-5, s. 71-78 [cit. 2019-06-26]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3959>

Úvod. *Ilustrace Markéta Vydrová* [online]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <http://www.ilustrace-marketa-vydrova.estranky.cz/>

STRAŠIBRAŠI aneb tajemství věže v Kamsehrabech: Jak se chodí do Kamsehrab.

Ilustrace Markéta Vydrová [online]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <http://www.ilustrace-marketa-vydrova.estranky.cz/>

PRÁZOVÁ, Irena. Dětské čtení: Aktuální výzkumy dětského čtenářství. *Ikaros* [online].

2014, ročník 18, číslo 3 [cit. 2019-06-16]. urn:nbn:cz:ik-14207. ISSN 1212-5075.

Dostupné z: <http://ikaros.cz/node/14207>